

УДК 796.062

<https://doi.org/10.31548/humanhealth.2.2023.19>

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ
ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ**

Костенко Микола Петрович,*Кандидат педагогічних наук, доцент,*<https://orcid.org/0000-0003-4999-1602>,*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, вул. Героїв Оборони 15, м. Київ, Україна.***Бринзак Сава Савович,***Кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,*<https://orcid.org/0000-0003-4454-2154>,*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, вул. Героїв Оборони 15, м. Київ, Україна.***Костенко Світлана Валентинівна,***Магістр, спеціальність «Фізична культура і спорт»,*<https://orcid.org/0009-0008-4958-0575>,*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, вул. Героїв Оборони 15, м. Київ, Україна.*

***Анотація.** В статті розглядаються основні проблеми змістовних та ефективних реформ в галузі фізичної культури і спорту на шляху євроінтеграції та напрямки впровадження нового підходу щодо організації фізичного виховання в територіальних громадах. Досвід провідних країн свідчить, що залучення населення до регулярної фізичної активності та рекреаційного спорту сприяє економічному зростанню країни завдяки підвищенню продуктивності праці й збільшенню тривалості життя. Розвиток країни в цілому залежить від економічної стійкості та розвитку територіальної громади як соціального осередку. Метою нашого дослідження було визначити необхідність і напрямки реформування фізичної культури і спорту в територіальних громадах. В дослідженні використані аналіз та узагальнення літературних та документальних матеріалів, методи системного та структурно-функціонального аналізу. У ході дослідження виявлено основні перепони на шляху реформування галузі фізичної культури і спорту, а саме: велика роль держави в управлінні спортом, низький рівень участі інституцій громадянського суспільства, відсутність фактичної взаємодії між суб'єктами спортивної сфери, відсутність прозорого підходу в питанні розподілення та використання фінансових ресурсів, що надходять у сферу фізичного виховання та спорту. Визначено шляхи вирішення означених проблем збоку*

держави для територіальних громад: розвиток у регіонах країни сучасної, різноманітної, доступної спортивної інфраструктури для користування всіма верствами населення та організації підготовки спортсменів, проведення спортивних змагань національного та міжнародного рівнів; стимулювання державою суб'єктів сфери спорту щодо надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню; делегування частини функцій управління спортом національним спортивним федераціям України з метою розширення їх автономії; стимулювання розвитку індустрії спорту шляхом меценатства та активного використання програми державно-приватного партнерства; створення умов для запровадження механізму "гроші ходять за послугою" в системі масового спорту та оздоровчого фітнесу на місцевому рівні. Запропоновано впровадження моделі розвитку рекреаційного оздоровчого спорту, фізичної активності та організованого спорту у територіальних громадах через ком'юніті-центри та спортивні клуби.

Ключові слова: фізична культура, спорт, територіальна громада, реформа, громадянське суспільство, спортивна федерація, спортивний клуб.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE IMPLEMENTATION OF NEW APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

Mykola Kostenko,

Candidate of pedagogical sciences, associate professor,

<https://orcid.org/0000-0003-4999-1602>,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
03041, Heroiv Oborony Str.15, Kyiv, Ukraine.

Sava Brynzak,

Candidate of Sciences in physical education and sports, associate professor,

<https://orcid.org/0000-0003-4454-2154>,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
03041, Heroiv Oborony Str.15, Kyiv, Ukraine.

Svitlana Kostenko,

Master's degree, specialty "Physical culture and sport",

<https://orcid.org/0009-0008-4958-0575>,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
03041, Heroiv Oborony Str.15, Kyiv, Ukraine.

Abstract. The article examines the main problems of meaningful and effective reforms in the field of physical culture and sports on the way to European integration and directions for the implementation of a new approach to the organization of physical education in territorial communities. The experience of leading countries shows that the involvement of the population in regular physical activity and recreational

sports contributes to the economic growth of the country due to increased labor productivity and increased life expectancy. The development of the country as a whole depends on the economic stability and development of the territorial community as a social center. The purpose of our research was to determine the necessity and directions of reforming physical culture and sports in territorial communities. Analysis and generalization of literary and documentary materials, methods of systemic and structural-functional analysis were used in the research. In the course of the study, the main obstacles on the way to reforming the field of physical culture and sports were identified, namely: the large role of the state in the management of sports, the low level of participation of civil society institutions, the lack of actual interaction between the subjects of the sports sphere, the lack of a transparent approach to the issue of distribution and use financial resources coming into the field of physical education and sports. Ways of solving the stated problems from the side of the state for territorial communities have been determined: development of modern, diverse, accessible sports infrastructure in the regions of the country for the use of all strata of the population and organization of training of athletes, holding of sports competitions of national and international levels; stimulation by the state of subjects in the field of sports to provide physical culture and health services to the population; delegating part of the sports management functions to the national sports federations of Ukraine in order to expand their autonomy; stimulating the development of the sports industry through patronage and active use of the public-private partnership program; creation of conditions for the introduction of the "money goes for the service" mechanism in the mass sports and health fitness system at the local level. It is proposed to introduce a model for the development of recreational sports, physical activity and organized sports in territorial communities through community centers and sports clubs.

Keywords: physical culture, sport, territorial community, reform, civil society, sports federation, sports club.

Вступ

В умовах розбудови українського суспільства значну роль відіграє фізична культура, яка є невід'ємним складником загальнолюдської культури, одним із визначальних факторів національного прогресу та здоров'я нації. У сучасному суспільстві все бі-

льше усвідомлюється важливість фізичного здоров'я та активного способу життя.

В контексті сучасних змін питання проведення змістовних та ефективних реформ є актуальним. Слід відмітити, що сфера спорту вимагає реформування, принаймні, з двох причин. Перша – це невідповідність законодавчо закріплених принципів

організації та діяльності спортивної сфери в Україні прийнятим у світі стандартам. Друга – сфера спорту досі існує на принципах економіки соціалізму, яка втратила свою актуальність, перестала існувати як система та факт суспільного життя. І це є суттєвою завадою для сприйняття спорту в якості унікального інструменту розвитку людини, інвестиційно привабливої сфери, конкурентної за ступенем уваги з боку держави не тільки кількістю медалей, але й вкладом у здоров'я співгромадян.

У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, затвердженій Указом Президента України від 28 вересня 2004 року N 1148/2004 проголошено систему концептуальних ідей і поглядів на роль, організаційну структуру та завдання фізичної культури і спорту в Україні з урахуванням стратегії розвитку держави та світового досвіду.

У світі склалися три типові моделі взаємовідносин держави та спорту.

Перша модель – радянська, яка зберіглася лише в Північній Кореї та деяких інших авторитарних країнах. Держава за допомогою комісарів жорстко керує спортом, як однією з воєнних ланок, а за невдалі виступи на міжнародних спортивних змаганнях спортсменів відправляють на виховні роботи.

Друга модель – американська, де практично відсутня координуюча роль держави. Американська модель правового регулювання професійного

спорту, як зазначає Туряниця О. О. (2019), має свої характерні особливості: високий ступінь децентралізації та незначну участь держави в управлінні фізичною культурою і спортом, чіткий поділ спорту на аматорський і професійний, автономію спортивних організацій, комерційний принцип в організації професійного спорту. Вона орієнтована на розвиток університетського спорту та побудову великого бізнесу на спорті.

Третя – європейська модель взаємовідносин держави та спорту. Для європейської моделі професійного спорту, як зазначає Нерода Н. А. (2016), характерною є відсутність чіткого поділу між аматорським і професійним спортом. Типовим для європейського професійного спорту є спортивно-комерційний напрям розвитку. Практично в кожній країні Європейського Союзу існує Міністерство молоді та спорту або відповідний державний орган, який формує і реалізує державну політику в галузі. В той же час, там існують спортивні федерації, які мають широкі автономні повноваження. За словами колишнього міністра молоді і спорту України Жданова І.А. (2015), європейська система розвитку спорту є найбільш прийнятною для нас і має бути орієнтиром на перспективу. Відповідного до цього стандарту саме спортивні федерації мають опікуватися розвитком свого виду спорту у територіальних громадах.

Огляд літератури

У розрізі даного дослідження взяті до уваги роботи вітчизняних науковців, серед яких: Приходько В. В., Дорофеєва Т. І., Базенко В. А., Качан О. А., Пристинський В. М. та інші і світові нормативно-правові документи у галузі спорту.

Розвитку фізичної культури та спорту на рівні територіальної громади в умовах децентралізації влади в Україні присвятив своє дослідження Базенко В. А. (2019). Приходько В.В., Дорофеєва Т.І. (2020) обґрунтували необхідність потреби наукової розробки щодо теми розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад в Україні. У дослідженнях Прощука Е.П. (2022) проаналізовано правові основи розвитку спорту у провідних країнах світу. Визначено ефективність національних систем управління фізичною культурою і спортом, проаналізовано кращий світовий досвід. Виявлено кращі світові практики та шляхи їх адаптації до вітчизняної специфіки розвитку державного управління фізичною культурою і спортом.

У роботах Макашова В.М. (2021) досліджено діяльність органів місцевого самоврядування в реалізації програм розвитку оздоровчої рухової активності населення. Здійснено функціональний аналіз діяльності держави та органів місцевого самоврядування з питань управління сферою великого спорту та масового спорту крізь при-

зму управлінського циклу (планування, організація, мотивація, контроль). Розглянуто загальні та спеціальні принципи стратегічного планування у сфері оздоровчої рухової активності населення як окремого самостійного напрямку діяльності органів місцевого самоврядування.

Качан О. А., Пристинський В. М. (2022) зосередили увагу на обґрунтуванні концепції «Спорт заради розвитку» у фізкультурно-оздоровчій і спортивно-масовій роботі закладів загальної середньої освіти. У напрямку євроінтеграції обґрунтовано доцільність впровадження в навчально-виховний процес різноманітних форм та методів, які сприятимуть оновленню й удосконаленню змісту уроків фізичної культури, фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів в режимі шкільного дня, позакласних і позашкільних форм роботи з учнями закладів загальної середньої освіти.

У державах із розвинуеною демократією основними пріоритетами політики щодо спорту є широке залучення молодих людей до суспільного життя. Це здійснюється через участь у спортивних та молодіжних організаціях, включення у процеси прийняття рішень, децентралізацію управління через підтримку й організаційний розвиток інституцій спорту та молоді. Однак, робіт які б торкалися проблеми організації фізичної культури і спорту в територіальних громадах в умовах євроінтеграції недостатньо.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження було визначити необхідність і напрямки реформування фізичної культури і спорту в територіальних громадах.

Матеріали та методи

Вивчення, аналіз науково-методичної й спеціальної літератури та аналізу документів було проведено з метою виявлення проблеми і перспективи впровадження нової концепції організації фізичної культури і спорту в територіальних громадах України. Використовуючи методи системного аналізу, структурно-функціонального аналізу були запропоновані напрями реалізації євроінтеграційного підходу щодо управління і організації фізичної культури і спорту в територіальних громадах.

Результати дослідження

Україна задекларувала у своїх стратегічних документах та державних програмах важливість формування здорової нації та активне залучення молоді.

У документі Кабінету Міністрів України № 1089 («Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року», 2020) зазначено, що в 2019 році кількість осіб, які були охоплені фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю, становила 14,7% від усього населення країни, водночас як у Європі в середньому цей показник становить 40%.

Можна відзначити, що низький рівень фізичної активності українців

негативно впливає не лише на фізичне та психічне здоров'я й добробут, а й безпосередньо на економіку України.

По-перше, спорт корисний для здоров'я, як наслідок, людина менше відсутня на роботі у зв'язку з хворобами, поганим фізичним і психоемоційним самопочуттям.

По-друге, спорт сприяє скороченню презентизму через вплив фізичної активності на психічне здоров'я.

Залучення до регулярної фізичної активності та рекреаційного спорту може стати драйвером економічного зростання України, і завдяки створенню нових ланцюжків доданої вартості, споживання, виробництва товарів та послуг, будівництва та модернізації об'єктів спортивної інфраструктури, і завдяки підвищенню продуктивності праці й збільшенню тривалості життя.

Водночас в Україні відсутній системний якісний моніторинг рівня фізичної активності населення, тому актуальні дані отримати майже неможливо.

До початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у сфері спорту діяли такі візійні та стратегічні документи:

- Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року («Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року», 2020);

- Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти («Про затвердження Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти», 2021);

- Концепція розвитку громадянської освіти («Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» 2018);

- Державна програма з розвитку фізичної культури і спорту, чинна з 2017 року («Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту», 2017).

Приєднання України до Розширеної часткової угоди про спорт (EPAS) Ради Європи, зобов'язує впровадження ряду демократичних змін. Основною метою реформування є необхідність законодавчого закріплення системи функціонування та розвитку сфери фізичного виховання та спорту в умовах ринкової економіки.

Завданнями, що потребують вирішення, є:

- 1) Приведення сфери фізичного виховання та спорту до стандартів, визначених в Олімпійській хартії, Міжнародній хартії фізичного виховання та спорту, Спортивній хартії Європи.

- 2) Забезпечення дотримання принципу децентралізації влади з максимальним делегуванням повноважень у сфері фізичного виховання та спорту регіонам та громадянському суспільству.

- 3) Подолання корупції в системі спорту, запровадження механізмів, що унеможливають корупцію в системі спорту.

- 4) Забезпечення розвитку громадянського суспільства в Україні, зокрема через розвиток спортивних організацій.

- 5) Створення такого режиму перехідного періоду, при якому реформування відбуватиметься зі збереженням або подальшим збільшенням обсягів фінансування, обумовленим забезпеченням позитивних результатів у сфері соціальних, економічних наслідків.

- 6) Здійснення імплементації до національного законодавства антидопінгових правил та стандартів, закріплених у Антидопінговій конвенції, Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, Всесвітньому антидопінговому кодексі тощо.

- 7) Забезпечення реалізації державної політики у сфері спорту через державну підтримку сфери фізичного виховання та спорту із застосуванням принципів рейтингування в спорті вищих досягнень та адресної фінансової допомоги в сфері масового спорту.

- 8) Забезпечення діяльності сфери фізичного виховання та спорту джерелами фінансування.

Такий підхід значно розширить звичне сприйняття спорту в Україні, коли спорт – це не лише для обраних, це слугує інструментом досягнення суспільного блага.

В Україні функцію формування та реалізації державної політики, зокрема у сфері фізичної культури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності здійснює Міністерство молоді та спорту України – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується на визначення перспек-

ктив, пріоритетних напрямів та прогнозів розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення контролю за дотриманням законодавства у цій сфері, а також здійснення моніторингу програм, проєктів і заходів щодо розвитку фізичної культури та спорту в Україні. На регіональному та місцевому рівнях такі функції виконують відповідні підрозділи органів державної влади та органів місцевого самоврядування у межах своїх повноважень.

Основними проблемами, що потребують вирішення при проведенні реформування, є:

1) Надмірна участь держави в сфері спорту в якості єдиного суб'єкта управління сферою фізичного виховання та спорту. Такий режим функціонування зумовлений необхідністю слідування законодавчо закріпленим правилам організації та управління на принципах соціалістичної економіки планування та непрозорого розподілення ресурсів.

2) Завадою розвитку сфери фізичного виховання та спорту є низький рівень участі інституцій громадянського суспільства. Інституції громадянського суспільства є фактично не задіяні або мають слабкий рівень співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування за рахунок витіснення їх державою як суб'єктом управління спортом.

3) Відсутність фактичної взаємодії між суб'єктами спортивної сфери, або наднизький ступінь такої

взаємодії є наслідком відсутності обов'язкових та прозорих умов та вимог щодо організації спортивного руху на умовах обов'язкового членства у спортивних федераціях з метою провадження змагальної діяльності з виду спорту.

4) Відсутність прозорого підходу в питанні розподілення та використання фінансових ресурсів, що надходять у сферу фізичного виховання та спорту призводить до того, що фінансові ресурси витрачаються за відсутності сформульованих соціальних замовлень, без планування цілей та очікуваних обґрунтованих соціальних та економічних результатів такого фінансування.

Існує прямий конфлікт, коли Міністерство молоді та спорту України одночасно забезпечує формування державної політики у сфері молоді та спорту та адмініструє кошти на їхню реалізацію через власні державні установи. Крім того, для всієї державної системи управління є проблемою відсутність системної незалежної оцінки, прогнозування та аналізу управлінських рішень. Нереформоване відповідно до Стратегії реформування державного управління України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р), Міністерство не є повноцінним центром формування державної політики, бо змушене відволікатися на велику кіль-

кість адміністративних запитів та контроль за розподілом фінансування. Це своєю чергою негативно впливає на якість розробки та формування кроссекторальної державної політики у сфері молоді та спорту, а також зумовлює фрагментарність її формування. Таким чином, Міністерство молоді та спорту України фрагментарно виконує функції формування державної політики у сфері молоді та спорту, а також займається накопиченням даних, прогнозуванням та аналітикою, не маючи комплексного розуміння розвитку всіх напрямків.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII («Про фізичну культуру і спорт», 1993-2023) визначає основні засади системи управління спортом, проте наслідуює радянську модель управління. На відміну від європейської організації спорту, де діє принцип автономії або ж саморегулювання спортивної діяльності, чинний Закон України «Про фізичну культуру і спорт» встановлює зовсім іншу логіку. Так, у його ст.5 вказано, що в нашій країні спортом повинна керувати держава. Натомість у міжнародній практиці, спорт – це діяльність неурядових організацій. Це зазначено в Олімпійській хартії, де в ст. 5 Преамбули акцентується принцип автономності спортивної сфери. Також у ст. 3 Спортивної хартії Європи передбачається інший спосіб участі держави – такий як підтримка. В ст. 9 Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту також говориться про принцип сприяння спорту з боку держави.

За роки незалежності України закон змінювали 25 разів. Він був переписаний і збільшився на 50% у розмірі, але головні тези й норми залишилися без змін. Тому основоположними документами на які мають спиратися пропозиції з відновлення країни у сфері спорту, є документи, у яких закладені фундаментальні зміни для євроінтеграції та побудови політики України у післявоєнний період:

- White Paper on sport 2007 and Action Plan («Біла книга про спорт», 2007);
- Treaty of Lisbon, Article 165 (1,2) («Лісабонський договір та спортивна політика ЄС», 2010);
- Європейська Спортивна Хартія (оновлена у 2021 році за участі України);
- Developing the European Dimension in Sport, 2011 (The European Commission) («Розвиток європейського виміру в спорті», 2011);
- EU Work Plan for Sport (2021-2024) («Робочий план ЄС для спорту», 2021).

В умовах територіальних громад роль управління фізичною культурою і спортом набуває особливого значення, адже це не лише питання забезпечення доступу до спортивних заходів, але й формування інфраструктури, що стимулює активність населення. Фізична культура і спорт мають стати дієвим інструментом, що покращує здоров'я та якість життя населення в цілому та є природним прагненням громадян задовольнити свої потреби у фізичній активності.

З 1 січня 2021 року набрали чинності зміни до наказу Міністерства молоді і спорту України «Про затвердження Положення про Єдину спортивну класифікацію України» від 11.10.2013 року № 582, прийняті наказом № 1932, які розширюють повноваження органів місцевого самоврядування територіальних громад у сфері фізичної культури та спорту. Відповідно до ст. 89 Бюджетного кодексу України, організація функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, інших закладів спорту і туризму, які розташовані на території громад, здійснюється органами місцевого самоврядування цих громад. Виконавчі органи відповідних рад також організовують участь вихованців цих закладів у спортивних змаганнях.

Згідно місії державної Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року для територіальних громад заплановано виконання таких заходів:

1) розвиток у регіонах країни сучасної, різноманітної, доступної спортивної інфраструктури для користування всіма верствами населення та організації підготовки спортсменів, проведення спортивних змагань національного та міжнародного рівнів;

2) стимулювання державою суб'єктів сфери спорту щодо надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню;

3) делегування частини функцій управління спортом національним спортивним федераціям України з метою розширення їх автономії;

4) стимулювання розвитку індустрії спорту шляхом меценатства та активного використання програми державно-приватного партнерства;

5) створення умов для запровадження механізму "гроші ходять за послугою" в системі масового спорту та оздоровчого фітнесу на місцевому рівні.

На органи місцевого самоврядування покладаються такі функції:

1) зобов'язані здійснювати підтримку та сприяння розвитку сфери фізичного виховання та спорту;

2) повинні сприяти та підтримувати розвиток фізичного виховання та спорту шляхом здійснення фінансової, організаційної, матеріально-технічної, інвестиційної підтримки тощо;

3) повинні забезпечувати рівний доступ всіх суб'єктів сфери фізичного виховання та спорту до підтримки органами місцевого самоврядування;

4) головним напрямом підтримки у масовому спорті органами місцевого самоврядування повинна стати адресна фінансова допомога дітям, підліткам молоді з правом визначення категорій осіб, які потребують такої допомоги.

Обговорення

У межах Національного плану відновлення та розбудови України запропоновано упровадження проєкту «Спорт крізь життя». Головне завдання якого досягти високого рівня фізичної активності українців, як у шкільному, так і в зрілому чи похилому віці. Проєкт направлений на реалізацію таких ініціатив:

1) Спорт є невіддільною частиною суспільного життя.

2) Українські атлети – взірці здорової та успішної людини з активною публічною позицією.

3) Колишні спортсмени мають безліч можливостей знайти себе в різноманітних напрямках фізичної культури: у спорті, фітнесі, на тренерських та керівних посадах у міжнародних організаціях та клубах, після закінчення активної кар'єри.

4) В Україні можна здобути якісну менеджерську, тренерську освіту, освіту з фізичної реабілітації тощо, яка високо цінується у світі.

5) Національна рамка кваліфікацій України повністю відповідає The European Qualifications Framework for lifelong learning (EQF) у спорті й визнається в більшості країн світу. Long Term Athlete Development (LTAD) система підготовки стала базовою в Україні й приносить результати.

6) Дворівнева система (з державного та місцевих бюджетів 50/50) стимулювання дитячо-юнацького спорту – “Гроші ходять за спортивною послугою”, яка має бути затверджена Державною програмою базових державних гарантій.

На шляху євроінтеграції Україні необхідно провести повну синхронізацію з європейськими стандартами та нормами закріпленими в Treaty of Lisbon, White Paper on Sport. В основу українського спорту необхідно покласти самодостатні демократичні інституції федерації (асоціації) із видів спорту, що складаються зі спор-

тивних клубів (громадських організацій). Вони мають перейняти від держави управлінські та адміністративні функції з розвитку свого виду спорту й відповідають критеріям доброчесності.

Спільно з федерацією клуби будуть займатися проблемними питаннями – навчанням спортивного маркетингу, створенням інфраструктури, навчанням і ліцензуванням тренерів, адвокацією інтересів клубів тощо. Вони є основою спортивних федерацій та започатковують спортивні ліги, програми для ветеранів війни, осіб зі зниженими інтелектуальними здібностями, інвалідністю, із психічними та ментальними проблемами, програми спортивної реабілітації для нарко- та алкозалежних. Такі оновлені спортивні громадські інституції можуть отримувати дофінансування своєї діяльності з державного та місцевих бюджетів на конкурсній основі і відповідно до пріоритетів держави.

Основне завдання держави та місцевих органів влади в Україні – зробити рекреаційний оздоровчий спорт доступним для всіх, тому в їх компетенції залишається розбудова спортивної інфраструктури, зокрема велосипедних маршрутів, підтримка дитячого та інклюзивного спорту. Створення умов для заняття рекреаційним спортом у районних центрах, селах, біля будинків – для молоді, людей похилого віку та активних людей: будівництво багато функціональних спортмайданчиків, міністадіонів, спортивних залів, комплексів

для фізичних вправ. У кожному населеному пункті, в якому проживає понад 20 тисяч осіб має функціонувати заклад фізичної культури та спорту, або спортивний клуб. В усіх великих парках мають бути зони для активного дозвілля. 100% спортивних споруд громадського використання мають бути адаптовані для пересування людей з особливими потребами та маломобільних груп. Такі спортивні центри мають бути відкриті для всіх охочих, графіки занять доступні онлайн, а години можна орендувати через онлайн систему бронювання.

Для розвитку спортивної інфраструктури необхідно створити Концепцію розвитку спортивної інфраструктури з довгостроковим геоплануванням, фінансуванням і розставленими пріоритетами. Вона має бути інтегрована в місцеві програми та Національний план відновлення України. В межах затверджених програм за бюджетні кошти має будуватися лише публічно доступна спортивна інфраструктура, за принципом: спершу для громади з увагою до потреб як чоловіків, так і жінок, людей різних вікових груп, стану здоров'я та з урахуванням попиту потенційних споживачів.

У межах Національного плану відновлення та розбудови України в кожній територіальній громаді має бути заплановано створення багатопрофільного ком'юніті-центру. Такі ком'юніті-центри мають стати фундаментом для змін і надати можливість об'єднати одразу кілька функцій: уроки для школярів, дозвілля молоді, дозвілля місцевої громади. Під час

освітнього процесу спортивними залами таких центрів зможуть користуватися школярі та студенти, проводитися змагання, а після занять тут може займатися місцева громада й спортивні клуби, а також відбуватимуться концерти, нетворкінги й свята. Крім спортивного профілю, такі ком'юніті-центри зможуть забезпечувати культурні та інші освітні потреби місцевих громад.

Запровадження такого підходу підвищить ефективність використання об'єктів зі спортивною функцією, удосконалисть їх фінансову модель та якість надання послуг.

Необхідно запровадити систему погодинної оренди всіх комунальних спортивних об'єктів, що зробить зали, зокрема шкільні, доступними кожному спортивному клубу чи групі ентузіастів. Також ця система ліквідує монополію й виведе з тіні обіг готівкових коштів, які стануть значним внеском у проведення капітальних ремонтів таких залів.

Велику увагу в територіальних громадах необхідно приділити позашкільному розвитку дітей через громадські спортивні клуби в складі шкіл та ком'юніті-центрів. У кожній школі має працювати спортивний клуб, бути наявна відповідна інфраструктура та спорядження, запроваджена система місцевих шкільних ліг.

Такі клуби допоможуть малим містечкам та громадам ефективно залучати дітей (як хлопців, так і дівчат) до спорту. Урок фізичної культури в школах має стати інструментом розрядки для дітей, активної гри, отримання життєво необхідних навичок.

Школи мають стати фундаментом популяризації спорту і формування цінності фізичної активності в житті дитини.

Уся існуюча система спортивних шкіл повинна трансформуватися у спортивні клуби. Спортивні клуби мають стати тими спортивними осередками, які об'єднують спортсменів, тренерів та обслуговуючий персонал спорту та забезпечують їхній зв'язок з відповідною спортивною федерацією. Джерелами формування національних спортивних федерацій та базовим елементом саморегульованої спортивної діяльності. Держава повинна створити оптимальний режим реформування та переходу від існуючих організаційних форм до стандартів діяльності спортивного клубу протягом необхідного для цього періоду.

Висновки

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Реформування галузі фізичної культури і спорту в Україні є нагальною потребою на шляху євроінтеграції.

2. Для розвитку фізичної культури і спорту в Україні необхідно зробити ряд реформ, що неухильно стосується територіальних громад як мі-

сцевих осередків фізичного виховання і впровадження концепції здорового способу життя та рухової активності задля зміцнення суспільного добробуту.

3. Одним із головних кроків нової реформи є відокремлення спорту від держави і запровадження принципу автономії і саморегулювання спортивної діяльності через демократичні інституції федерації (асоціації) із видів спорту, що складаються зі спортивних клубів (громадських організацій).

4. Оновлена модель розвитку рекреаційного оздоровчого спорту, фізичної активності та організованого спорту у територіальних громадах через ком'юніті-центри та спортивні клуби, дозволить залишатись у спорті та регулярно займатись більшої кількості дорослого населення.

5. Реформування фізичної культури і спорту в територіальних громадах потребує комплексного підходу, співпраці між органами місцевого самоврядування, спортивними організаціями, освітніми установами та громадськістю. Тільки таким чином можна досягти значного покращення у цій сфері.

Подяки. Немає.

Конфлікт інтересів. Немає.

References

Bazenko V. A. (2019) *Development of physical culture and sports at the level of the territorial community in the conditions of decentralization of power in Ukraine* (Doctoral dissertation,

National University "Odesa Law Academy", Odesa, Ukraine).

Bondarets Ye. (2023) Theoretical, historical, and normative-legal foundations of public administration of the development of physical culture and

sports in Ukraine. *Public administration and local self-government*, 3, 8-14.

Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0012:FIN:en:PDF>.

Dombrovska S.M. (2020). State regulation of physical culture and sports in Ukraine. Monograph. NUCZU.

European sports charter and human rights in sports: resolutions of the Ministerial Conference. Retrieved from: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/european-sports-charter-and-human-rights-in-sport-resolutions-adopted-at-conference-of-ministers>.

Kachan O. A., Prystynskyi V. M. (2022). The concept of "Sports for the sake of development" in physical culture and health and mass sports work of general secondary education institutions. Monograph. Sloviansk: B. I. Matorin Publishing House.

Law of Ukraine No. 2465-IX «On amendments to the Budget Code of Ukraine» (July, 2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2621-19#n228>.

Law of Ukraine No. 3808-XII «On physical culture and sports» (1993, December). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

Makashov V.M. (2021) Activities of local self-government bodies in the implementation of programs for the development of healthy physical activity of the population. *Public administration aspects*, 9 (1), 63-71.

Neroda N.A. (2016) Characteristics of the European model of professional sports and its differences from American. *Sports science Ukraine*, 2 (72), 68-72.

Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine No. 582 «On the approval of the Regulation on the Unified Sports Classification of Ukraine» (2013, October). Retrieved from:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1861-13#Text>.

Prihodko V.V., Dorofeeva T.I. (2020) Justification of the scientific development of the topic of sports development in the conditions of united territorial communities. *Physical culture, sport and health of the nation*, 2, 197-203.

Proshchuk E.P. (2022) European experience of theoretical and methodological approaches to state management of physical culture and sports. *Law and public administration*, 1, 189-196.

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated No1089. «On approval of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period up to 2028» (2020, November). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.

Rybchych I.Ye. (2014) Organizational and legal principles of regulating the development of physical culture and sports in the public administration sphere. *Analytics and government: a journal of expert-analytical materials and scientific works of the Institute of Problems of Public Administration and Local Self-Government of the National Academy*

of Public Administration under the President of Ukraine. Kyiv: NAPA, 9, 66-71.

Strategy for reforming public administration of Ukraine. Retrieved from:

https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reform%20office/01_strategy_ukr.pdf

The National Plan for Reconstruction and Development of Ukraine. Retrieved from: <https://recovery.gov.ua/project/program/develop-culture-and-sport-systems>.

Turyanytsia O.O. (2019) American model of professional sports: features of

constitutional and legal regulation. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, PRAVO*, 58 (1), 85-88.

White Paper on sport 2007 and Action Plan. Retrieved from: https://www.msmt.cz/uploads/Areas_of_work/sport_and_youth/Bila_kniha_sport_eng.pdf.

Zhdanov I.O.(2015) "The European model of sports development is the most acceptable for Ukraine". Retrieved from: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/igor-zhdanov-yevropejska-model-rozvitku-sportu-naj/>

Отримано в редакцію 26.10.2023 р., прийнято до публікації 15.12.2023 р.